مدیریت برآموزش سازمانها سال دوازدهم، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۲ شماره صفحه ۱۷۹-۱۴۹

اولویت‌بندی مشکلات فرایند نظام جامع آموزش گردشگری ایران از دیدگاه کارآفرینی

راضیه ربانی، دانشجوی دکتری گردشگری، گروه مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

***سیّد مجتبی محمودزاده،** استادیار، مدیریت بازرگانی، گروه مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

اسماعیل قادری، دانشیار، جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

فاطمه یاوری گهر، دانشیار، مدیریت بازرگانی، گروه مدیریت جهانگردی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

چکیده

نظام آموزش گردشگری برای پیوند با کارآفرینی جهت ارائه نقش خود در پاسخگویی به نیازهای ذینفعان، نیازمند تعامل با آن‌ها به‌عنوان یک سیستم سرشار از بازیگران با منافع متفاوت است. در صورتی که این تعامل دچار کاستی گردد، توانایی فرایند این نظام در جهت تأمین نیازهای دینفعان با مشکل روبرو می‌گردد. پیشگیری از چنین وضعیتی، مستلزم برنامه‌ریزی برای تقویت ارتباط متقابل بازیگران این نظام با یکدیگر و حل مشکلات آن‌ها است. بر این مبنا هدف از پژوهش حاضر، دستیابی به مهم-ترین مشکلات فرایند این نظام در ایران در زمینه کارآفرینی از دیدگاه بازیگران این حوزه است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش، کیفی-کمّی است. در قسمت کیفی پژوهش تعداد ۱۷۷ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با کارشناسان سازمان-های سیستم عرضه و تقاضای آموزش گردشگری ایران انجام شده است که نتایج این مصاحبه‌ها، تحلیل مضمون شده و به-عنوان ورودی قسمت کمی پژوهش در نظر گرفته شده است. پایایی سؤالات بسته در مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با استفاده از نرم‌افزار SPSS و ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۸ محاسبه گردید. در قسمت کمی پژوهش، مضامین ورودی وارد نرم‌افزار تحلیل شبکه‌های اجتماعی -گفی- شده و از شاخص‌های مستخرج از نرم‌افزار، جهت تحلیل وضعیت نظام جامع آموزش گردشگری ایران استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان داد مطابق با شاخص‌های تحلیل شبکه‌های اجتماعی، حوزه موضوعی «مشکلات آکادمیک» با درجه بالایی از ورودی وزن‌دار، بیشترین امتیاز حوزه‌های موضوعی را به خود اختصاص داده و دارای مهم‌ترین مشکلات از دیدگاه بازیگران می‌باشد. چهار حوزه موضوعی دیگر مشکلات شامل روابط سازمانی، نگاه سیستمی، بخش خصوصی و زیرساخت، در درجه بعدی اولویت قرار گرفته‌اند. عدم تطابق بین آموزش‌های آکادمیک و اجرا در حوزه گردشگری، دارای بیشترین مرکزیت درجه ورودی در حوزه موضوعی «مشکلات آکادمیک» است که نشانگر مرکزی‌تر بودن آن است.

واژگان کلیدی: آموزش کارآفرینی، آموزش گردشگری، اولویت‌بندی مشکلات، کارآفرینی گردشگری

---

* نویسنده مسئول: Sm.mahmoudzadeh@atu.ac.ir

دریافت مقاله:۱۴۰۱/۱۱/۱۹ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۴/۱۹

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

Managing Education in Organizations Vol.12/No.3/ Autumn 2023 Page 149-179

Prioritization the problems of the comprehensive system of tourism education in Iran from the perspective of entrepreneurship

Razieh Rabani, Ph.D. Candidate in Tourism, Department of Tourism Management, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

***Seyed Mojtaba Mahmoudzadeh,** Assistant Professor, Business Management, Department of Tourism Management, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Esmaeil Ghaderi, Associate Professor, Geography and rural planning, Department of Tourism Management, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Fatemeh Yavari Gohar, Associate Professor, Business Management, Department of Tourism Management, Faculty of Management and Accounting, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.

Abstract

In order to connect with entrepreneurship, the tourism education system needs to interact with them as a system full of actors with different interests. If this interaction is lacking, the ability of the process of this system to meet the needs of the beneficiaries will face problems. Prevention of such a situation requires planning to strengthen the interaction between the actors of this system and solve their problems. Based on this, the aim of the current research is to find out the most important problems of the process of this system in Iran in the field of entrepreneurship from the point of view of actors in this field. The current research is applied in terms of purpose and qualitative-quantitative in terms of method. In the qualitative part of the research, a number of 177 semi-structured interviews were conducted with the experts of the supply and demand system organizations of tourism education in Iran, and the results of these interviews were analyzed and considered as the input of the quantitative part of the research. The reliability of the closed questions in the semi-structured interview was calculated using SPSS software and Cronbach's alpha coefficient, 0.78 .In the quantitative part of the research, the input topics were entered into the social network analysis software-Gephi- and the indicators extracted from the software were used to analyze the state of the comprehensive system of tourism education in Iran. The results of the research showed that according to the indicators of social network analysis, the subject area of "academic problems" with a high degree of weighted input has the highest score of the subject areas and has the most important problems from the actors' point of view. Four other thematic areas of problems, including organizational relations, systemic view, private sector and infrastructure, have been prioritized in the next level. The inconsistency between academic education and implementation in the field of tourism has the highest centrality of the entry level in the subject area of "academic problems", which indicates its centrality.

Keywords: Entrepreneurship Education, Prioritizing Problems, Tourism Education, Tourism Entrepreneurship

* Corresponding author: Sm.mahmoudzadeh@atu.ac.ir

Receiving Date: 8/2/2023 Acceptance Date: 10/7/2023

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

مقدمه

در دوران کنونی، با رونق صنعت گردشگری، گردشگران هر روز آگاه‌تر و خواهان خدمات مطلوب‌تر می‌باشند (Cunha et al., 2020). ازاین‌رو، با توجه به انسان‌محور بودن این صنعت، استخدام نیروی انسانی در آن دارای اهمیت خاصی بوده و فارغ از اهمیت تعداد نیروی انسانی، میزان آشنایی آن‌ها با قابلیت‌های حرفه‌ای نیز امری اساسی است (Khodaei & kalantari KhalilAbad, 2012). در این راستا، آموزش، یکی از اساسی‌ترین ابزارهای ارتقای مهارت‌ها و رفتارهای نیروی انسانی به‌منظور پاسخگویی به تحولات سریع دنیای کسب‌وکار شناخته می‌شود (Giangreco et al., 2010) و این امر صرفاً به‌وسیله آموزش کارآفرینی تحقق می‌پذیرد (Sándorová et al., 2020). آموزش‌هایی که به فراگیران فرصت می‌دهد که قبل از وارد کردن ایده‌ها و عقاید خود به دنیای واقعی کار، آن‌ها را آزمایش نموده و به اثبات برسانند (Montessory, 2006).

ارائه آموزش اثربخش، نیازمند تفکر، رویکرد، الگوها و ابزارها به شیوه نوین می‌باشد (Abbaszadegan & Turkzadeh, 2004. p.17). در این راستا، نقش و عملکرد نظام آموزش و مؤسسات آموزشی که به آموزش و تربیت نیروی انسانی می‌پردازند، برجسته می‌گردد. کشورهای توسعه‌یافته، آموزش خلاقانه و کارآمد را محور اساسی برنامه‌های خود قرار داده‌اند (Lambert & Rennie, 2021) و با این کار به دانش‌آموختگان خود عملاً می‌آموزند که چگونه در حین یادگیری علم، نوآوری داشته باشند (Yaqoubi Najafabadi, 2010). این الگوی آموزشی، در تمامی سطوح و حوزه‌های نظام آموزشی نظیر ابتدایی، متوسطه و عالی، بزرگسالان، آموزش ترویجی و دوره‌های آموزش غیررسمی تلفیق گردیده‌اند (Boubker et al., 2021). بر این اساس، اهمیت به خلاقیت فراگیران در محیط‌های آموزشی، یکی از الزامات نظام آموزشی کارآمد و خلاق است (Ayeha et al., 2022).

گسترش جهانی شدن و شکل‌گیری فضای رقابتی، اهمیت و عملکرد کارآفرینی را در زمینه‌های مختلف افزایش داده است (Küçükaltan, 2009). کمیسیون اروپایی، کارآفرینی را توانایی فرد برای تبدیل ایده‌ها به عمل، تعریف نموده است (European Commission, 2020). کارآفرینی و مشتقات آن، تمام صنایع و سطح جامعه را به علت نوآوری، بهره‌وری، ایجاد شغل و تولید ثروت تحت تأثیر قرار می‌دهد (Luu, 2017). یکی از شاخه‌های مؤثر در کارآفرینی و اشتغال‌زایی، صنعت گردشگری است (Tiberiu & Moreno, 2013). طبق Marasini (2018) کارآفرینی گردشگری به فعالیت‌های گروه عمده ذینفعان این بخش اشاره دارد که اساساً برای تعامل مؤثر و سودآور تقاضا و عرضه محصولات گردشگری طراحی شده‌اند. در عین حال، باید از حرفه‌ای بودن رقابت و موقعیت اقتصادی – اجتماعی سودمند، اطمینان وجود داشته باشد.

از سویی، آموزش و سطح تحصیلات، ارتباط مستقیمی با کارآفرینی و خوداشتغالی دارد (Boubker et al., 2021). مطابق چارچوب استراتژیک آموزش‌وپرورش، یکی از چالش‌هایی که آموزش امروز برای رفع

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

نیازهای جامعه قرن ۲۱ باید به‌طور مؤثر برطرف کند، افزایش خلاقیت و نوآوری شامل کارآفرینی در تمام سطوح آموزش است (Liu et al., 2017). از زمانی که کارآفرینان یکی از مهم‌ترین عوامل رشد تجارت در سرتاسر جهان گردیدند، تمایل به آموزش کارآفرینی در حال افزایش است (Yıldırım et al., 2019). آموزش کارآفرینی شامل کلیه فعالیت‌هایی است که با هدف پرورش ذهنیت‌ها، نگرش‌ها و مهارت‌های کارآفرینی انجام می‌شود و طیف وسیعی از جنبه‌ها نظیر ایده‌پردازی، شروع کار، رشد و نوآوری را دربرمی‌گیرد (Fayolle, 2009). آموزش کارآفرینی مربوط به پرورش مهارت‌های خلاقانه است که می‌تواند در اقدامات، آموزش و محیط‌های حمایت‌کننده از نوآوری به‌کار گرفته شود (Gundry et al., 2014).

در این میان، اغلب کارگزاران بخش آموزش گردشگری ایران، ارزش‌های آموزش نظری را برتر می‌دانند و به فراگیران، مهارت‌های کمی جهت احراز شغل آموخته می‌شود. از سویی، آموزش نیروی انسانی در بخش گردشگری اغلب از طریق افراد فاقد اطلاع در زمینه آموزش گردشگری، برنامه‌ریزی، اداره و اجرا می‌شود (Khodaei & kalantari KhalilAbad, 2012). ازاین‌رو، با طیف گسترده‌ای از افراد فاقد شغل و جویندگان کار بی‌مهارت یا کم‌مهارت مواجه هستیم که نتیجه ابزار آموزش صرفاً نظری هستند. به عبارتی، فراگیران گردشگری فاقد مهارت کافی در بازار کار هستند و افرادی که مهارت دارند، علم گردشگری کافی ندارند.

این در حالی است که در خط‌مشی‌های آموزشی در برنامه چهارم توسعه ج.ا.ا (۱۳۸۸-۱۳۸۴) تقویت روحیه کار، ابتکار و کارآفرینی از اهداف مهم آموزش عالی برشمرده شده است (Norouzzadeh & Moghdisi, 2010, P. 49) و در برنامه پنجم و ششم توسعه (National Program & Budget Organization, 2017, P 105) نیز علاوه بر کارآفرینی به تشکیل شرکت‌های دانش‌بنیان از سوی دانشگاهیان و تنظیم رابطه متقابل تحصیل و اشتغال تأکید شده است. همچنین می‌توان به اسنادی نظیر Document on the fundamental transformation of education and upbringing (2011) و National Curriculum Document (2012) اشاره نمود. این اسناد برای تربیت نیروی انسانی کارآمد بر مفاهیمی شامل خلاقیت و نوآوری و آشنایی با کارآفرینی تأکید دارند. با این وجود، کم‌توجهی به مبحث آموزش کارآفرینی در سطوح ابتدایی و متوسطه، اهمیت بیشتر به این مسئله در سطوح آموزش عالی و وجود آموزش‌های غیررسمی به‌صورت محدود ازجمله برنامه‌های آموزش کارآفرینی در ایران محسوب می‌گردد (Bahmani, 2013). از سویی، طبق Global Entrepreneurship Monitor (2020, 2021, 2022)، ایران از نظر شاخص کارآفرینی نوپا در سال‌های ۲۰۱۹، ۲۰۲۰، ۲۰۲۱ به ترتیب میزان ۵۵,۱، ۳۳/۸ و ۳۶ درصد و از نظر شاخص قصد کارآفرینی، میزان ۳۷/۹، ۲۳/۹ و ۲۶/۴ درصد را به خود اختصاص داده است.

در این راستا، در توفیق توسعه کارآفرینی، تشخیص پیوند میان الزامات فراگیران و شیوه‌های تدریس، مؤثر می‌باشد (Omidi et al., 2019). در این میان، طراحی برنامه‌های درسی علوم انسانی که به‌صورت

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

میان‌رشته‌ای است، در حال حاضر وضعیت خاکستری دارد، زیرا چنان‌که لازم است واقعیت‌ها و نیازهای کشورها در نظر گرفته نشده است (Noorabadi et al., 2015, p. 78). در این مسیر، برنامه‌ریزی فرایند نظام آموزشی گردشگری نیازمند تربیت نیروهای انسانی بامهارت به‌عنوان عنصر اساسی نظام اجتماعی می‌باشد تا در شکل دادن به قابلیت‌ها و نیروی ذهنی و عملی انسان در جامعه اقدام کند. در راستای دستیابی به این امر، باید یک زبان مشترک میان سیستم‌های آموزشی و کسب‌وکار ایجاد شود که مقدمهٔ برقراری ارتباطات مشترک در جهت حل مسائل مشترک را فراهم نماید. این زبان مشترک به تبادل اطلاعات در راستای پاسخ به مشکلات میان آن‌ها کمک شایانی می‌کند. بر این مبنا، با توجه به اهمیت جایگاه آموزش کارآفرینانه در صنعت گردشگری، سؤال اصلی پژوهش این است که مشکلات کلیدی فرایند سیستم آموزشی گردشگری ایران در زمینه کارآفرینی چیست تا بتوان نیازها و انتظارات بازیگران مختلف بخش عرضه و تقاضای آموزش این صنعت را تأمین نمود. اگرچه در پژوهش‌های موجود به بحث مشکلات فرایند این نظام جامع در زمینه کارآفرینی و اولویت‌بندی آن پرداخته نشده است، با این وجود، Barati & Jalili (2022) دریافتند که مشکلات متعددی در زمینه مدیریت آموزش کارکنان بر اساس مدل فرایندی آموزش وجود دارد و بهبود فرایند آموزش کارکنان، مستلزم کاربست یک نگاه سیستمی است. باپیری و همکاران Bapiri et al (2021) نتیجه‌گیری نمودند هفت مضمون مشکلات ساختاری؛ ضعف‌های مدیریتی؛ چالش‌های گزینش؛ کمبودهای محتوایی؛ معضلات سنجش؛ نارسایی‌های آموزشی و کاستی‌های ارزیابی و نظارت، از جمله آسیب‌های نظام فعلی آموزش‌های کوتاه‌مدت گردشگری کشور است.

Alaa et al (2019) متغیرهای زیرساخت؛ عوامل اقتصادی کلان؛ ارزش‌ها و نگرش‌های اجتماعی و نهایتاً؛ کیفیت مدیریت دولتی را به‌عنوان عوامل محیطی اثرگذار بر دانشگاه کارآفرین در حوزه گردشگری بیان نمودند. Omidi et al (2019) نشان دادند الگوی آموزش کارآفرینی برای دانش‌آموزان دوره اول متوسطه شامل عوامل محیط، ارتباط با بازار کار، تعامل با مراکز علمی، ویژگی پذیرندگان، مشارکت در تولید، موانع طرح‌ریزی برنامه و عوامل تسهیل‌کننده است.

به‌عنوان یک زمینه مطالعه، گردشگری به‌طور سنتی تحت تأثیر ریشه‌های شغلی خود قرار دارد و آموزش گردشگری تمرکز خود را بر ارائه دانش ابزاری و فنی می‌گذارد. با این وجود، همانطور که دانش در مورد گردشگری فراتر از ارائه یک واحد دانشگاهی یا حتی یک برنامه مطالعه گسترش می‌یابد، توجه به نوع دانش ارائه شده، بلکه چگونگی استفاده از این دانش و ادامه تمرین و فرایندهای یادگیری مادام‌العمر، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند (Jenning et al., 2009).

Aquino (2022) با بررسی یک دوره انتخابی مدیریت گردشگری حیات وحش در دانشگاه لاپلند دریافت که نتایج اصلی این دوره، الهام بخشیدن به یادگیری بیشتر در مورد فلسفه محیطی در خارج از کلاس و کمک به دانش‌آموزان بود. Zhou et al (2022) نشان دادند که در آموزش کارآفرینی، روش‌های

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

آموزشی متفاوتی باید برای سنین مختلف اتخاذ شود تا تأثیر آن برای فراگیران در تمامی مقاطع بهبود یابد و به آن‌ها در کسب نتایج کارآفرینی مناسب کمک شود. Zeng (2021) نشان داد آموزش نوآوری و کارآفرینی در دانشکده‌ها و دانشگاه‌های گردشگری اغلب نیازمند همکاری مدارس و شرکت‌ها است. طبق Riley et al (2002) آموزش گردشگری باید سه عامل اساسی را مورد توجه قرار دهد – تمرکز بر توسعه شخصی، ارتقاء سطح دانش و برآوردن ارتباط با صنعت. بر این مبنا، به‌عنوان یک قاعده کلی، مؤسسات ارائه‌دهنده آموزش در گردشگری باید سطح بازارگرایی خود را افزایش داده و به مواردی نظیر توسعه روش-های جدید و خلاقانه برای جذب، حفظ و تقویت روابط با فراگیران و شناخت و پاسخ‌گویی مناسب به نیازهای ایجاد شده توسط جامعه و دانش اقتصادی، توجه نمایند (Hayes et al., 2020).

Hayes et al (2020) دریافتند به‌منظور توسعه فارغ‌التحصیلان گردشگری، برنامه‌های گردشگری وظیفه دارند سبکی از یادگیری را تشویق کنند که فکربرانگیز و نیز تغییرپذیر و تأثیرگذار باشد و مدارس بین‌المللی گردشگری، به‌عنوان شکلی از یادگیری تجربی، فرصتی قوی برای یادگیری عمیق فراهم می-کنند. Ndou et al (2019) تأیید نمودند که آموزش کارآفرینی به‌عنوان ابزاری کلیدی برای افزایش گرایش کارآفرینی در آموزش گردشگری دانشگاه‌های اروپا ظهور کرده است. Kim & Jeongb (2018) با تقسیم آموزش گردشگری در شش گروه شامل رهبری و توسعه سرمایه انسانی، روش‌های تدریس با تأکید بر یادگیری فعال و تجربی، آموزش آنلاین، آموزش تنوع، بین‌المللی‌سازی و تجربه صنعت دریافتند که توسعه مهارت‌های فرهنگی دانشجویان و روابط با دانش‌آموختگان و هیئت مشاوره، امری ضروری است. طبق Liu et al (2017, P 98) مربیان گردشگری باید برای آماده‌سازی مداخله آموزشی برای ایجاد فضای همکاری و رقابتی در زمان، صبر و منابع سرمایه‌گذاری کنند که باعث ایجاد تفکر خلاق می‌شود و فراگیران را برای تبادل ایده‌های جدید با دیگران تقویت می‌کند.

طبق Hjalger (2003, P. 33-34) ارتباط نزدیک‌تر بین ذینفعان و مؤسسات آموزشی، گامی در جهت حرفه‌ای‌سازی کل بخش و بهبود دانش و توانایی‌های نوآورانه و اقتصادی است. در این راستا، اولین گام در پی‌ریزی یک نظام آموزش گردشگری، رویکرد به مدیریت کیفیت جامع است که براساس شناخت نیازها و انتظارات عوامل سیستم یعنی فراگیران، مربیان، کارفرمایان و ... شکل می‌گیرد (Solvoll et al., 2015). در این شکل، کانون توجه، ارتقای مستمر فرایندها و سیستم‌ها است که پایان‌ناپذیر و جستجوگرانه می‌باشد و نتایج آن باید پاسخگوی نیازها و انتظارات فعالیت‌های گردشگری و توسعه آن باشد (Jones et al., 2013).

در این میان، عمده چالش‌ها در حوزه آموزش کارآفرینی گردشگری، پیچیدگی مفاهیم و ماهیت بین-رشته‌ای آن است و صاحبنظران بسته به تخصص خود، چند بعد خاص از این مقوله‌ها را بررسی می‌کنند، گستردگی‌ای که منجر به سردرگمی و کم‌توجهی مطلوب به آموزش می‌شود (Luen, 2008). از طرفی، ویژگی تقاضای گردشگری، سرعت آن است، از این رو، بعد عرضه باید توانایی انطباق سریع با تغییرات

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

بازار را داشته باشد؛ به عبارت دیگر وجود یک مکانسیم دریافت اطلاعات و ارزیابی وضعیت و واکنش نسبت به محیط در سیستم آموزش گردشگری، الزامی است. با توجه به اهمیت کارآفرینی و نامیدن دوره کنونی به‌عنوان عصر کارآفرینانه این مفهوم دارای ابعادی چندگانه است که می‌تواند در پیشبرد فعالیت‌های جامعه میزبان به سمت ریسک‌پذیری و نوآوری در فناوری و محصولات کمک کند. از سویی، بر اساس گزارش سازمان همکاری و توسعه اقتصادی (۲۰۱۶) تا سال ۲۰۲۰ بیش از یک سوم مهارت‌های با اهمیت مورد احتیاج برای بیشتر مشاغل، مهارت‌های غیرحیاتی در مشاغل امروزی، محسوب می‌گردند و ۵۰ درصد دانش یک دانشجو در سال اول تحصیل، در زمان فارغ‌التحصیلی، تاریخ گذشته است. همچنین از آنجا که بسیاری از فعالیت‌ها در صنعت گردشگری توسط کسب‌وکارهای کوچک اقتصادی انجام می‌گیرند، به کارکنان چندمهارتی نیاز دارند، به‌گونه‌ای که کارکنان بتوانند فعالیت‌های مختلفی را در طول روز انجام دهند (Hayes et al., 2020). با توجه به این تغییرات سریع و پویا در جهان، نه‌تنها ساختار نظام‌های آموزشی باید متناسب با نیازهای روز جامعه و صنعت گردشگری هماهنگ شود، بلکه باید سرمایه‌های انسانی تربیت نماید که توانایی انطباق و به‌روزرسانی خود متناسب با تغییرات روزافزون جهانی را نیز داشته باشند. با این وجود، آنچه موجب توجه به آموزش گردشگری در ایران گردیده، قرار گرفتن ایران در فهرست کشورهای درحال‌توسعه است، زیرا کشورهای درحال‌توسعه در برابر کشورهای توسعه‌یافته دارای فرصت‌های کارآفرینی بالاتری می‌باشند. بنابراین، پژوهش حاضر تلاش نمود با بهره‌گیری از رویکرد کارآفرینی و درک دیدگاه بازیگران درگیر در عرضه و تقاضای این سیستم، به حل مشکلات فرایند آموزشی با هدف برآورده کردن خواسته‌های ذینفعان، کمک نماید.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف یک پژوهش کاربردی، براساس نحوه گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش ترکیبی (کیفی-کمّی) و از نظر راهبرد، استقرایی (براساس فرضیه از پیش موجود) است. در قسمت کیفی پژوهش، با توجه به جامعه آماری پژوهش -۳۲ بازیگر حوزه آموزش گردشگری شامل عوامل طرف عرضه یعنی مؤسسات ارائه‌دهنده آموزش گردشگری و عوامل طرف تقاضا شامل کسب‌وکارهای استخدام‌کننده فراگیران آموزش گردشگری (۷ گروه مرتبط با محصولات اختصاصی گردشگری در جدول حساب‌های اقماری گردشگری[1]) شرح در جدول شماره ۱ - با استفاده از فرمول کوکران برای جامعه‌ای معادل ۲۳۸ سازمان، شامل ۲ خوشه عرضه با ۱۶۰ و تقاضا با ۷۸ واحد، به ترتیب نمونه‌هایی برابر با ۱۱۹ و ۵۸ واحد تعریف شده است. واحد تحلیل در پژوهش حاضر، واحد سازمان بوده و در مجموع از کارشناسان ۱۷۷

1. TSA/ Tourism Satellite Accounts

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

سازمان، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته –تشکیل شده از سؤالات بسته و باز– به صورت نمونه‌گیری تصادفی به منظور انتخاب نمونه مورد بررسی پژوهش– سازمانهای مورد نظر– انجام شده است. پایایی سؤالات بسته در مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با استفاده از نرم‌افزار SPSS و ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۷۸ محاسبه گردید. لازم به ذکر است کارشناسان سیاست‌گذار و برنامه‌ریز آموزشی، مدیرگروه‌ها، اعضای هیئت علمی، توسعه‌دهندگان برنامه درسی، معاونت‌ها و مدیران آموزشی و اجرایی این واحدهای تحلیل (سازمآن‌ها) که در زمینه آموزش گردشگری و کارآفرینی تسلط دارند، مبنای انتخاب قرار گرفته است. شاخص‌های فرایند سیستم آموزش کارآفرینی Kaufman & Herman (1991) شامل وسایل آموزشی مورد استفاده، روش‌ها و نحوه اجرا، برنامه‌های کارآموزی حین خدمت، روش‌های یاددهی–یادگیری و نحوه مدیریت به‌عنوان مبنای مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. از کارشناسان سازمآن‌های مذکور تقاضا گردید مطابق با این شاخص‌ها، مشکلات خود را با سایر بازیگران حوزه فعالیتی نظام آموزش گردشگری ایران در این فرایند ارائه نمایند و شدت مشکلات مذکور را از طریق طیف لیکرت پنج گزینه‌ای بیان کنند.

نتایج حاصل از این مصاحبه‌ها وارد فرآیند تحلیل مضمون گردیده و کدگذاری شده‌اند. در قسمت کمی پژوهش، مضامین برآمده از مرحله قبل وارد نرم‌افزار تحلیل شبکه‌های اجتماعی–گفی– شده و بر اساس شاخص‌های تحلیل شبکه از قبیل مرکزیت درجه، مرکزیت درجه ورودی وزن‌دار، ضریب خوشه-بندی و ...، نظام جامع آموزش گردشگری ایران تحلیل شده است. لازم به ذکر است پایه تحلیل در این پژوهش به منظور شناسایی مشکلات موجود، روابط میان ذینفعان و شناسایی نقاط ضعف این فرآیند است. نرم‌افزار تحلیل شبکه امکان تحلیل رابطه میان دو بازیگر/ذینفع را فراهم می‌آورد. زبان ورود داده به نرم-افزارهای تحلیل شبکه اجتماعی، ماتریس‌ها هستند. بر این مبنا، سطرها، فرستنده‌ها و ستون‌ها، گیرنده‌ها می‌باشند. در تحلیل شبکه، مطالعهٔ روابط بین گره‌ها مورد نظر است. با استفاده از وزن رابطه می‌توان آن را بیشتر توصیف کرد. وزن می‌تواند نشان‌دهندهٔ میزان، تکرار یا شدت رابطه باشد. از میان نرم‌افزارهای متعدد تحلیل شبکه اجتماعی، نرم‌افزار گفی به دلیل قابلیت سهولت ورود داده، مصورسازی بالای شبکه، توانایی تحلیل شبکه‌های کوچک و متوسط و متناسب بودن با شاخص‌های مورد نیاز پژوهش انتخاب گردید. در میان الگوریتم‌های موجود جهت نمایش حالت‌های مختلف خروجی نرم‌افزار گفی، در پژوهش حاضر از الگوریتم یوفانهومولتی‌لول[1] استفاده شد. این الگوریتم، سریعترین الگوریتم با کیفیت مطلوب در گراف‌های بزرگ است.

[1]. UFANHO-Multi-Level

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

جدول ۱. جامعه آماری پژوهش

بازیگران عرضه	**خوشه آکادمیک:** وزارت علوم، تحقیقات و فناوری شامل دانشگاه‌های دولتی (۲۰ واحد) دانشگاه‌های پیام نور (۶۷ واحد) دانشگاه‌های آزاد اسلامی (۲۱ واحد) دانشگاه‌های علمی کاربردی (۲۳ واحد) دانشگاه‌های غیرانتفاعی (۲۱ واحد)	**خوشه غیرآکادمیک:** وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی وزارت آموزش‌وپرورش سازمان آموزش فنی‌وحرفه‌ای کشور وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی سازمان حج و زیارت سازمان بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی انجمن علمی طبیعت‌گردی ایران کمیسیون ملی یونسکو–ایران کانون جهانگردی و اتومبیلرانی ج.ا.ا	**نمونه منتخب پژوهش:** واحدهای دانشگاهی هنر اصفهان، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه شهرکرد، دانشگاه فنی حرفه‌ای اصفهان، فنی‌حرفه-ای یزد، دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای شاهین شهر، نجف‌آباد، سنندج، کرمان، ساری، علوم تحقیقات، تربت حیدریه، جهاد دانشگاهی تبریز، پرستیژلند، همدان، مازندران، هشت‌بهشت، علم و فرهنگ، شاندیز، کرمان، جرجان گرگان، آفرینش علم‌گستر بروجرد، رودکی، تنکابن وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی وزارت آموزش‌وپرورش سازمان آموزش فنی‌وحرفه‌ای کشور معاونت درمان وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی سازمان مرکزی حج و زیارت سازمان آموزش و مشاوره بنیاد مستضعفان انقلاب اسلامی انجمن علمی طبیعت‌گردی ایران کمیسیون ملی یونسکو–ایران کانون جهانگردی و اتومبیلرانی ج.ا.ا
	خدمات اقامت: کسب‌وکارهای مرتبط با خدمات اقامتی (هتل، هتل آپارتمان و ...) اقامتگاه‌های بوم‌گردی	**خدمات غذا و نوشابه:** کسب‌وکارهای مرتبط با رستوران‌ها و سلف سرویس‌ها، سفره‌خانه‌های سنتی کسب‌وکارهای مرتبط با کافی‌شاپ، آبمیوه	جامعه هتلداران ایران (کشور) انجمن حرفه‌ای اقامتگاه‌های بوم‌گردی ایران اتحادیه سفره‌خانه‌های استانی– سفره-خانه‌های منتخب در شهرهای تهران، اصفهان، کاشان، مشهد و یزد– اتحادیه‌های بستنی، آبمیوه و کافی‌شاپ اتحادیه‌های رستوران‌داران و سفره–خانه های استانی
بازیگران تقاضا	**خدمات حمل‌ونقل مسافر:** پایانه‌های مسافربری (حمل‌ونقل زمینی) سازمان هواپیمایی کشوری (هوایی)	**مؤسسات مسافرتی، تورگردانان و خدمات راهنمایی گردشگری:** دفاتر خدمات مسافرتی کشور خدمات راهنمایان تور خدمات تورگردانان	اتحادیه سازمان‌های پایانه‌های مسافربری شهرداری‌های کشور سازمان هواپیمایی کشوری دفاتر خدمات هواپیمایی برگزیده در شهرهای تهران، اصفهان، شیراز و مشهد

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

	سازمان بنادر و دریانوردی (دریایی) شرکت راه‌آهن ج.ا.ا (ریلی) سازمان حمل‌ونقل همگانی کشور		سازمان بنادر و دریانوردی شرکت حمل‌ونقل ریلی رجا اتحادیه سازمان‌های حمل‌ونقل همگانی کشور کانون انجمن راهنمایان سازمان بنادر و دریانوردی انجمن دفاتر خدمات مسافرت هوایی و جهانگردی ایران دفاتر خدمات مسافرت هوایی برگزیده در شهرهای تهران، اصفهان، مشهد، تبریز، شیراز، ارک و ایلام کانون انجمن‌های صنفی راهنمایان گردشگری جامعه تورگردانان ایران
	خدمات فرهنگی: موزه‌های ایران، نهادموزه‌های دانشگاهی مراکز نمایشگاه‌های گردشگری، سوغات و صنایع‌دستی	**خدمات سرگرمی و فراغت:** وزارت ورزش و جوانان سازمان حفاظت محیط‌زیست کسب‌وکارهای مرتبط با صنایع‌دستی	کمیته ملی موزه‌های ایران (آیکوم) انجمن برگزارکنندگان نمایشگاه‌های بین المللی ایران انجمن صادرکنندگان صنایع‌دستی ایران وزارت ورزش و جوانان (توسعه منابع انسانی) واحدهای برگزیده تولید صنایع‌دستی در شهرهای اصفهان، کاشان، مشهد، یزد، تهران، قزوین، کرمانشاه و سنندج سازمان حفاظت محیط‌زیست
	سایر خدمات گردشگری: کسب‌وکارهای دیجیتال و پلتفرم‌های آنلاین گردشگری		انجمن گردشگری الکترونیک اتحادیه کسب‌وکارهای مجازی (کارگروه گردشگری)

یافته‌ها

به‌منظور انجام تحلیل شبکه اجتماعی جهت اولویت‌بندی مشکلات فرایند نظام آموزش گردشگری ۱) به ردیابی مشکلات بازیگران این حوزه با یکدیگر از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و ایجاد بیانیه نهایی مشکلات، ۲) ایجاد شبکه حوزه موضوعی مشکلات- بازیگران-بر اساس تحلیل مضمون- و ۳) تعیین مشکلات کلیدی پرداخته شد. در این راستا، پس از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، سؤالات باز، تحلیل مضمون گردیده و به مشکلات اضافه شدند. برای دسته‌بندی مشکلات، مشکلات، پالایش شده و ۵ حوزه موضوعی مطابق با جدول (۲) تشکیل گردید. همچنین این مشکلات با استفاده از برچسب‌هایی وزن‌دهی شدند.

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

جدول ۲. حوزه‌های موضوعی مشکلات

ردیف	عنوان مشکل	بیان‌کننده	طرف درگیر مشکل	عنوان حوزه موضوعی استخراج شده
۱	عدم تطابق بین آموزش‌های آکادمیک و اجرا در حوزه گردشگری- مغایرت بازار جذب و آموزش عدم ارائه خدمات آموزشی متناسب با نیازهای منطقه عدم تطابق دوره‌های میراث با بازار واقعی عدم تطابق سرفصل‌های آموزشی با استانداردهای بین‌المللی عدم تطابق دوره‌های کارآموزی دانشجویان با بازار واقعی فقدان ارتباط بین دانشگاه‌های درگیر گردشگری فقدان نهاد متولی آموزش یکپارچه عدم توجه به بحث‌های کاربردی در دوره‌های میراث فقدان ارتباط بین نهادهای آموزشی و فعالین بخش خصوصی موازی‌کاری در آموزش موازی‌کاری در ارائه آموزش‌های مهارتی فقدان ارتباط دانشگاه با فارغ‌التحصیلان برای رصد نیازهای شغلی در این حوزه	بنیاد مستضعفان دانشگاه پیام‌نور بیرجند دانشگاه هنر اصفهان انجمن راهنمایان تور انجمن برگزارکنندگان نمایشگاه‌های بین‌المللی فنی‌حرفه‌ای وزارت بهداشت اقامتگاه‌های بومگردی انجمن طبیعت‌گردی انجمن گ الکترونیک شرکت راه‌آهن وزارت میراث کمیته ملی موزه دانشگاه‌های غیرانتفاعی کمیسیون ملی یونسکو	فنی‌وحرفه‌ای وزارت میراث دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی اقامتگاه‌های بومگردی دانشگاه‌های دولتی دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی دانشگاه‌های دولتی فنی‌حرفه‌ای وزارت میراث دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	آموزش و آکادمیک
۲	عدم ایفای نقش حامی در زمینه گردشگری عدم هماهنگی بین سازمان‌ها وجود بروکراسی اداری برای اخذ مجوزهای گردشگری موازی‌کاری در بین وظایف سازمان‌های دولتی	دانشگاه غیرانتفاعی بینالود بنیاد مستضعفین وزارت بهداشت جامعه تورگردانان سازمان بنادر	وزارت میراث اقامتگاه‌های بومگردی وزارت میراث کسب وکارهای خدمات اقامتی (هتل‌ها و ...)	روابط سازمانی

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

	عدم وجود ارتباط دوطرفه عدم تعامل با سایر سازمان‌های وابسته عدم وجود ارتباط بین خطوط ریلی، هواپیمایی و دریایی عدم وجود حلقه ارتباطی بین سازمان هواپیمایی و خدمات اقامتی	جامعه تورگردانان وزارت بهداشت انجمن راهنمایان تور دانشگاه غیرانتفاعی شیخ- بهایی بنیاد مستضعفان سازمان هواپیمایی وزارت ورزش جامعه تورگردانان	اقامتگاه‌های بومگردی وزارت میراث	
۳	ورود میراث به همه جنبه‌های گردشگری برای درآمد بیشتر موازی‌کاری و رقابت ناعادلانه با بخش خصوصی عدم توجه به بازاریابی در بخش خصوصی عدم واگذاری وظایف به بخش خصوصی در حوزه گردشگری عدم وجود معافیت مالیاتی، بیمه‌ای و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان	وزارت ورزش جامعه تورگردانان دانشگاه دولتی هنر اصفهان جامعه تورگردانان وزارت بهداشت وزارت ورزش دانشگاه دولتی هنر اصفهان انجمن راهنمایان تور بنیاد مستضعفان	وزارت میراث اقامتگاه‌های بومگردی کسب وکارهای خدمات اقامتی (هتل‌ها و ...) وزارت میراث اقامتگاه‌های بومگردی	بخش خصوصی
۴	عدم وجود نگاه سیستمی در حل مشکلات گردشگری موازی‌کاری سازمان‌های زیرمجموعه میراث عدم توجه به نیازسنجی توسط سیستم مدیریت کلان عدم همسویی سیاست‌ها با نیازهای وزارتخانه	بنیاد مستضعفان شرکت راه‌آهن انجمن راهنمایان تور وزارت میراث انجمن برگزارکنندگان نمایشگاه‌های بین‌المللی وزارت میراث	آموزش‌وپرورش وزارت میراث	نگاه سیستمی
۵	عدم استفاده از شبکه‌های مجازی برای جذب گردشگر عدم استفاده از شبکه‌های ارتباطی برای تولید محتوای تبلیغاتی برای جذب گردشگر سلامت مشکلات مالی ناشی از تحریم فقدان بودجه مکفی برای گردشگری کمبود بازاریاب حرفه‌ای کمبود زیرساخت عدم وجود پراکنش اقامتگاه‌های بومگردی در نقاط شهری مشکلات و عدم به‌روز بودن سیستم حمل‌ونقل کشور	رستوران و کافی‌شاپ وزارت بهداشت سازمان هواپیمایی انجمن گ الکترونیک دفاتر خدمات مسافرتی وزارت میراث محیط‌زیست جامعه تورگردانان انجمن راهنمایان تور	وزارت میراث کسب‌وکارهای دیجیتال وزارت میراث دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی کسب‌وکارهای دیجیتال اقامتگاه‌های بومگردی سازمان هواپیمایی آموزش‌وپرورش وزارت میراث	زیرساخت

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

سازمان‌ها و حوزه‌های موضوعی به‌عنوان گره و بازیگران بیان‌کننده مشکلات به‌عنوان یال در نظر گرفته شده‌اند. شرح شبکه در جدول (۳) بیان شده است.

جدول ۳. شبکه حوزه موضوعی مشکلات-بازیگران

نام شبکه	شرح شبکه	نتیجه مورد انتظار
حوزه مشکل-بیان-کننده (ردیابی مشکلات)	• گره‌ها: حوزه‌های موضوعی و بیان‌کنندگان مشکل • دلیل اتصال (یال‌ها): بیان‌کنندگان مشکل	شناسایی مهم‌ترین مشکلات

جهت ترسیم شبکه با پالایش فهرست مشکلات نهایی، تمام بازیگران دارای مشکل در آن حوزه و اتصالات آن‌ها، استخراج شد. این طبقه‌بندی پایه دروندادهای نرم‌افزاری شبکه حوزه موضوعی مشکلات-بازیگران است. با توجه به دوسویه بودن فلش‌ها و عدم وضوح ترسیم شبکه به صورت دوگانه، تنها یک سمت از فلش‌ها ترسیم شده و با توجه به تعدد بازیگران، سردسته هر یک از بازیگران به‌عنوان نماینده دسته در ترسیم شبکه مورد استفاده قرار گرفته است.

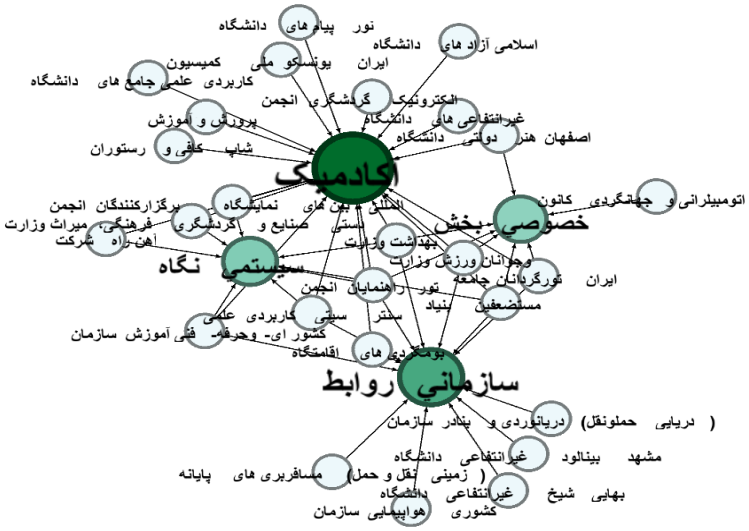

شکل ۱. نمایش شبکه حوزه موضوعی مشکلات-بازیگران

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

جدول (۴) حوزه‌های موضوعی، مشکلات بیان شده از سمت بازیگران، سوی مشکلات آن‌ها به سمت سایر بازیگران، شرح مشکل و نیز امتیاز مشکل بر اساس شاخص درجه ورودی وزن‌دار را نشان می‌دهد. این جدول خروجی شبکه محسوب می‌شود.

جدول ۴. نتایج ترسیم شبکه حوزه موضوعی مشکلات-بازیگران

حوزه	شرح مشکل	بیان‌کننده	سوی مشکل	امتیاز
آموزش و اکادمیک (۲۰)	عدم تطابق بین آموزش‌های آکادمیک و اجرا در حوزه گردشگری	بنیاد مستضعفین	فنی‌وحرفه‌ای وزارت میراث	۱۶/۸۶
	*	دانشگاه پیام‌نور بیرجند	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۶/۸۶
	*	دانشگاه هنر اصفهان	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۶/۸۶
	*	انجمن راهنمایان تور	دانشگاه‌های دولتی دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۶/۸۶
	*	انجمن برگزارکنندگان نمایشگاه‌های بین‌المللی	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۶/۸۶
	*	فنی‌حرفه‌ای	دانشگاه‌های دولتی	۱۶/۸۶
	*	وزارت بهداشت	فنی‌حرفه‌ای	۱۶/۸۶
	*	اقامتگاه‌های بومگردی انجمن طبیعت‌گردی انجمن گ الکترونیک شرکت راه‌آهن وزارت میراث کمیته ملی موزه	وزارت میراث	۱۶/۸۶
	*	دانشگاه‌های غیرانتفاعی کمیسیون ملی یونسکو	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی	۱۶/۸۶

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

			دانشگاه‌های غیرانتفاعی	
	مغایرت بازار جذب و آموزش	آموزش‌وپرورش	وزارت میراث	۱۶/۸۶
	عدم ارائه خدمات آموزشی متناسب با نیازهای منطقه	کمیسیون ملی یونسکو	محیط‌زیست	۱۶/۸۶
	– عدم تطابق دوره‌های میراث با بازار واقعی – عدم تطابق سرفصل‌های آموزشی با استانداردهای بین-المللی	علمی کاربردی سیتی‌سنتر	آموزش‌وپرورش	۱۶/۸۶
	– عدم تطابق دوره‌های کارآموزی دانشجویان با بازار واقعی – فقدان ارتباط بین دانشگاه-های درگیر گردشگری	دانشگاه آزاد	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۶/۸۶
	فقدان نهاد متولی آموزش یکپارچه	انجمن گ الکترونیک	وزارت میراث	۱۶/۸۲
	فقدان شبکه آموزش نظام‌مند	شرکت راه‌آهن	*	۱۶/۸۲
	عدم توجه به تربیت نیروی کارآمد در مدیریت گردشگری	بنیاد مستضعفین	دانشگاه‌های دولتی دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۶/۵۴
	عدم توجه مکفی به آموزش زبان‌های خارجه در تطابق با نیاز گردشگر	جامعه تورگردانان	*	۱۶/۱۲
	کم‌توجهی به آموزش زبان‌های خارجی	دانشگاه آزاد	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۶/۱۲
	عدم تسلط دانشجویان و حرفه-گرایان رشته به زبان‌های خارجی	وزارت میراث	* فنی‌وحرفه‌ای	۱۶/۱۲
	عدم توجه به بحث‌های کاربردی در دوره‌های میراث	انجمن راهنمایان تور	وزارت میراث	۱۶/۰۹
	فقدان ارتباط بین نهادهای	دانشگاه غیرانتفاعی شیخ-	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۵/۶۷

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

آموزشی و فعالین بخش خصوصی	بهایی		
موازی‌کاری در آموزش	وزارت میراث	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی سازمان فنی‌وحرفه‌ای	۱۵/۴۶
موازی‌کاری در ارائه آموزش-های مهارتی	فنی‌حرفه‌ای	وزارت میراث	۱۵/۴۶
فقدان ارتباط دانشگاه با فارغ-التحصیلان برای رصد نیازهای شغلی در این حوزه	دانشگاه علمی کاربردی	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۲/۱۱ ۱۶/۸۶ ۱۶/۸۶ ۱۶/۸۶
عدم هماهنگی سرفصل‌های دانشگاهی با نیازهای وزارتخانه	وزارت میراث	*	۱۵/۳۳
عدم وجود انعطاف در برنامه-های درسی با توجه به نیازهای وزارتخانه	*	آموزش‌وپرورش فنی‌حرفه‌ای	۱۵/۳۳
رشد قارچ‌گونه و سریع نهادهای آموزشی	دانشگاه غیرانتفاعی شیخ-بهایی	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۵/۰۹
عدم پویایی نظام آموزشی و تطابق با استانداردهای بین-الملل	دانشگاه علمی کاربردی	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۴/۹۹
وجود محتواهای دولتی و یکسان برای همه دانشجویان گردشگری	وزارت میراث	*	۱۴/۲۱
عدم تعریف دوره‌های کاربردی مهارت‌محور	وزارت ورزش	فنی‌حرفه‌ای	۱۴/۲
عدم برگزاری دوره‌های بین-المللی توسط میراث	رستوران و کافی‌شاپ	وزارت میراث	۱۳/۹۴
عدم تناسب سرفصل‌های آموزشی با مزیت رقابتی شهرهای ایران	وزارت میراث	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۳/۶۵

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

	عدم پذیرش مدرک فنی‌حرفه‌ای توسط میراث	دانشگاه دولتی هنر اصفهان	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۱/۵۶
	رقابت بین مؤسسات آموزشی	دانشگاه غیرانتفاعی شیخ‌بهایی	*	۱۱/۳۲
	عدم آموزش برای تمام اقشار جامعه	کمیسیون ملی یونسکو	محیط‌زیست وزارت میراث	۱۱/۳
	آموزش برای بازار فروش	*	کسب‌کارهای صنایع‌دستی	۱۱/۳۱
	عدم تطابق شرایط سنی ورود به دوره آموزشی در مراکز فنی‌حرفه‌ای برای تقاضای مؤثر میراث	وزارت میراث	فنی‌حرفه‌ای	۶/۴۳
	عدم اولویت دانشگاه‌های دولتی برای دیپلم گردشگری	آموزش‌وپرورش	دانشگاه‌های دولتی	۶/۲۱
	محدودیت در پذیرش دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها	دانشگاه دولتی هنر اصفهان	اقامتگاه‌های بومگردی کسبوکارهای رستورآن‌ها و ... کسبوکارهای کافی‌شاپ، آبمیوه پایانه‌های مسافربری سازمان هواپیمایی کشوری سازمان بنادر و دریانوردی شرکت راه‌آهن ج.ا.ا سازمان حمل‌ونقل همگانی خدمات راهنمایان تور دفاتر خدمات مسافرتی خدمات تورگردانان موزه‌های ایران محیط‌زیست	۴/۳
روابط سازمانی (۱۳)	عدم ایفای نقش حامی در زمینه گردشگری	وزارت ورزش	بنیاد مستضعفین	۱۶/۷۲
	عدم کنترل لابی‌گری	دانشگاه غیرانتفاعی بینالود	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۶/۲۱
	عدم هماهنگی بین سازمآن‌ها	بنیاد مستضعفین	وزارت میراث	۱۶/۰۹
	وجود افراد واسطه بین گردشگران و نهادهای متولی	وزارت بهداشت	کسب وکارهای خدمات اقامتی (هتل‌ها و ...)	۱۶/۰۹
	وجود واسطه‌گری‌ها	جامعه تورگردانان	وزارت میراث	۱۶/۰۹
	سنتی بودن فرآیندهای	سازمان بنادر	*	۱۵/۸۸

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

گردشگری در کشور			
عدم وجود نقشه راه جامع گردشگری سلامت	جامعه تورگردانان	*	۱۵/۸۳
وجود بروکراسی اداری برای اخذ مجوزهای گردشگری	وزارت بهداشت	*	۱۵/۴۳
عدم وجود نهاد متولی امنیت مسافر در فضاهای شهری	انجمن راهنمایان تور	*	۱۵/۲۹
عدم توجه به بحث‌های کاربردی در دوره‌های میراث	*	*	۱۴/۷۷
موازی‌کاری در بین وظایف سازمآن‌های دولتی	دانشگاه غیرانتفاعی شیخ-بهایی	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۴/۳۹
عدم تطابق مجوزهای آموزشی با استانداردهای قابل پذیرش برای گردشگر	بنیاد مستضعفین سازمان هواپیمایی وزارت ورزش	وزارت میراث	۱۴/۱۱
عدم توجه به بحث آموزش در حوزه تبلیغات برای جذب گردشگر	جامعه تورگردانان	دانشگاه‌های دولتی دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۳/۷۷
عدم اجرای توسعه استارت‌آپ-های گردشگری	وزارت بهداشت	وزارت میراث	۱۳/۷۶
عدم هماهنگی بین فنی‌حرفه-ای و میراث برای برگزاری دوره‌ها	علمی کاربردی سیتی‌سنتر	فنی‌حرفه‌ای *	۱۳/۳۱
عدم وجود ارتباط دوطرفه	محیط‌زیست	*	۱۳/۳۱
عدم ارتباط بین نهادهای درگیر در فرودگاه‌ها	سازمان هواپیمایی	*	۱۳/۱
عدم تعامل با سایر سازمآن‌های وابسته	اقامتگاه‌های بومگردی	کسب وکارهای دیجیتال	۱۲/۷۱
عدم جذب کارآموزان فنی-وحرفه‌ای بر اساس بخشنامه ارسالی از وزارت میراث	فنی‌حرفه‌ای	کسب وکارهای خدمات اقامتی (هتل‌ها و ...) دفاتر خدمات مسافرتی خدمات راهنمایان تور خدمات تورگردانان	۱۲/۶۶

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

	عدم الزام مؤسسات وابسته وزارت میراث به جذب نیروهای آموزش‌دیده سازمان	*	وزارت میراث	۱۲/۶۶
	عدم اعمال ضوابط زیست-محیطی	محیط‌زیست	*	۱۲/۵۹
	عدم وجود ارتباط بین خطوط ریلی، هواپیمایی و دریایی	وزارت ورزش	*	۱۲/۵۵
	عدم وجود آموزش تخصصی برای نهادهای امنیتی درگیر در بحث گردشگری و تبعات ناشی از آن	سازمان هواپیمایی	*	۱۲/۱۱
	عدم متولی‌گری گردشگری سلامت بین دو وزارتخانه	وزارت بهداشت	*	۱۱/۰۳
	عدم آموزش کارکنان وزارت بهداشت برای ارتباط با گردشگر	سازمان هواپیمایی	وزارت بهداشت	۹/۳۱
	عدم آموزش کارکنان برای ارتباط با گردشگر	*	حج و زیارت	۹/۳۱
	عدم تناسب تست‌های رانندگی با نیازها	پایانه‌های مسافربری	فنی‌حرفه‌ای	۶/۳۷
	عدم وجود حلقه ارتباطی بین سازمان هواپیمایی و خدمات اقامتی	سازمان هواپیمایی	کسب وکارهای خدمات اقامتی (هتل‌ها و ...)	۵/۷۴
بخش خصوصی (۷)	ورود میراث به همه جنبه‌های گردشگری برای درآمد بیشتر	وزارت ورزش	وزارت میراث	۱۶/۶۷
	عدم توجه مدیریت کلان به بسترسازی ورود گردشگر	جامعه تورگردانان	*	۱۶/۵۱
	موازی‌کاری ورقابت ناعادلانه با بخش خصوصی	دانشگاه دولتی هنر اصفهان	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۶/۱۱
	عدم توجه مدیریت کلان به بستر شبکه های مجازی	جامعه تورگردانان	وزارت میراث	۱۶/۱۱
	عدم توجه به بازاریابی در بخش خصوصی	*	کسب وکارهای خدمات اقامتی (هتل‌ها و ...)	۱۵/۷۲
	عدم واگذاری وظایف به بخش	کانون اتومبیلرانی ج.ا.ا	وزارت میراث	۱۵/۷۲

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

	خصوصی در حوزه گردشگری	وزارت بهداشت وزارت ورزش		
	عدم توجه جدی به انجمن‌ها توسط بخش دولتی	دانشگاه دولتی هنر اصفهان	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۵/۳۲
	عدم توجه به نیازهای گردشگری	انجمن راهنمایان تور	آموزش‌وپرورش	۱۳/۲۲
	عدم وجود معافیت مالیاتی، بیمه‌ای و حمایت از شرکت-های دانش‌بنیان	بنیاد مستضعفین	وزارت میراث	۱۲/۹۱
	عدم اجرای برنامه گردشگری سلامت	وزارت بهداشت	*	۱۱/۰۷
نگاه سیستمی (۸)	عدم وجود نگاه سیستمی در حل مشکلات گردشگری	بنیاد مستضعفین	*	۱۵/۷۸
	عدم توجه به بازاریابی توسط سیستم مدیریت کلان	شرکت راه‌آهن	*	۱۵/۶۲
	موازی‌کاری سازمآن‌های زیرمجموعه میراث	انجمن راهنمایان تور	آموزش‌وپرورش	۱۵/۴۷
	عدم توجه به نیازسنجی توسط سیستم مدیریت کلان	وزارت میراث	وزارت میراث	۱۵/۴۳
	عدم توجه به صنایع‌دستی به-عنوان حرفه‌ای برای جذب گردشگر	انجمن برگزارکنندگان نمایشگاه‌های بین‌المللی	مراکز نمایشگاه‌های گردشگری، سوغات و صنایع‌دستی	۱۵/۳۱
	عدم همسویی سیاست‌ها با نیازهای وزارتخانه	وزارت میراث	وزارت بهداشت	۱۵/۲۴
	عدم تبعیت از استانداردهای تدوین شده وزارتخانه	*	حج و زیارت	۱۵/۱۱
	وجود آمارهای غلط در حوزه گردشگری	وزارت بهداشت	وزارت میراث	۱۴/۷۸
	عدم وجود نگاه کارآفرین و مهارت‌محور در آموزش گردشگری	بنیاد مستضعفین	دانشگاه‌های دولتی دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۴/۲۵
	عدم ایجاد اشتیاق و علاقه به	علمی کاربردی سیتی‌سنتر	آموزش‌وپرورش	۱۱/۶۱

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

	مبحث گردشگری			
	ممانعت از سازمان در ارائه برخی از انواع آموزش‌های مهارتی	فنی‌حرفه‌ای	وزارت بهداشت	۱۰/۳۸
	نیاز به مدرک لیسانس برای تور لیدر بودن در راهیان نور	بنیاد مستضعفین	وزارت میراث راهیان نور	۷/۳۳
زیرساخت	آلودگی هوا و ایجاد کوبش در خاک	محیط‌زیست	کانون جهانگردی و اتومبیلرانی ج.ا.ا	۱۵/۷۹
	عدم استفاده از شبکه‌های مجازی برای جذب گردشگر	رستوران و کافی‌شاپ	وزارت میراث	۱۵/۷۷
	عدم استفاده از شبکه‌های ارتباطی برای تولید محتوای تبلیغاتی برای جذب گردشگر سلامت	وزارت بهداشت	کسب‌وکارهای دیجیتال	۱۵/۷۷
	مشکلات مالی ناشی از تحریم	سازمان هواپیمایی		۱۵/۴۹
	فقدان بودجه مکفی برای گردشگری	انجمن گ الکترونیک	وزارت میراث	۱۴/۹۸
	کمبود بازاریاب حرفه‌ای	دفاتر خدمات مسافرتی	دانشگاه‌های پیام‌نور دانشگاه‌های آزاد دانشگاه‌های علمی کاربردی دانشگاه‌های غیرانتفاعی	۱۴/۵
	کمبود زیرساخت	وزارت میراث	کسب‌وکارهای دیجیتال	۱۳/۵۴
	عدم وجود پراکنش اقامتگاه-های بومگردی در نقاط شهری	محیط‌زیست	اقامتگاه‌های بومگردی	۱۳/۲۹
	مشکلات و عدم به‌روز بودن سیستم حمل‌ونقل کشور	جامعه تورگردانان	سازمان هواپیمایی	۱۱/۷۵
	کمبودهای محتوایی در زمینه گردشگری	انجمن راهنمایان تور	آموزش‌وپرورش	۹/۲۴
	تولید محتوا و محصول برای ارائه به گردشگر	جامعه تورگردانان	وزارت میراث	۹/۲۴

* تکرار مشکل/بازیگر ستون قبل=

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

پس از محاسبه جداگانه هر یک از حوزه‌های پنجگانه برای هر یک از مشکلات، درجه ورودی وزنه‌دار به عنوان امتیاز مشکلات مذکور در نظر گرفته شده است. مرکزیت درجه ورودی نشان می‌دهد چه میزان ارتباط بین این گره و سایر گره‌های شبکه وجود دارد. مطابق جدول (۴) در حوزه آموزش و آکادمیک، ۳۴ مشکل استخراج گردید. در این راستا، عدم تطابق بین آموزش‌های آکادمیک و اجرا در حوزه گردشگری، مغایرت بازار جذب و آموزش، عدم ارائه خدمات آموزشی متناسب با نیازهای منطقه، عدم تطابق دوره‌های میراث با بازار واقعی، عدم تطابق سرفصل‌های آموزشی با استانداردهای بین‌المللی و فقدان ارتباط بین دانشگاه‌های درگیر در حوزه گردشگری با امتیاز ۱۶/۸۶ دارای بیشترین مرکزیت درجه ورودی در حوزه موضوعی آکادمیک هستند که نشان از مرکزی‌تر بودن آن‌ها دارد. یعنی این گره‌ها دارای پیوندهای ارتباطی ساطع‌کننده زیادی هستند. بر اساس این سنجه مشکلات مذکور را می‌توان به‌عنوان مهم‌ترین مشکل شبکه شناسایی کرد. در حوزه روابط سازمانی، ۲۸ مشکل شناسایی گردید. در این میان، مواردی نظیر عدم ایفای نقش حامی در زمینه گردشگری (۱۶/۷۲)، عدم کنترل لابی‌گری (۱۶/۲۱) و عدم هماهنگی بین سازمآن‌ها (۱۶/۰۹) بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند.

ورود میراث به همه جنبه‌های گردشگری برای درآمد بیشتر با امتیاز ۱۶/۶۷، عدم توجه مدیریت کلان به بسترسازی ورود گردشگر با امتیاز ۱۶/۵۱ و موازی‌کاری و رقابت ناعادلانه با بخش خصوصی با امتیاز ۱۶/۱۱ بزرگترین مشکلات در میان ۱۰ مشکل استخراج شده در حوزه بخش خصوصی محسوب می‌شوند. در میان ۱۲ مشکل حوزه موضوعی نگاه سیستمی، عدم وجود نگاه سیستمی در حل مشکلات گردشگری (۱۵/۷۸)، عدم توجه به بازاریابی توسط سیستم مدیریت کلان (۱۵/۶۲) و موازی‌کاری سازمآن‌های زیرمجموعه میراث (۱۵/۴۲) مهم‌ترین مشکلات این حوزه محسوب می‌گردند. درنهایت، مشکلاتی نظیر آلودگی هوا و ایجاد کوبش در خاک (۱۵/۷۹)، عدم استفاده از شبکه‌های مجازی برای جذب گردشگر و عدم استفاده از شبکه‌های ارتباطی برای تولید محتوای تبلیغاتی برای جذب گردشگر سلامت (۱۵/۷۷) نیز جزء اولویت‌های مشکلات حوزه زیرساخت محسوب می‌شوند. مطابق با نتایج جدول و نمایش شکل (۲) بخش آکادمیک با درجه ورودی وزن‌دار ۲۰ بالاترین امتیاز حوزه‌های موضوعی را به خود اختصاص داده است. روابط سازمانی با ۱۳ و نگاه سیستمی با ۸ در درجه بعدی اولویت قرار گرفته‌اند. منظور از درجه ورودی وزن‌دار حجم بالای مشکلات مرتبط با بازیگران و قدرت بازیگر در نظام جامع آموزش گردشگری ایران است.

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

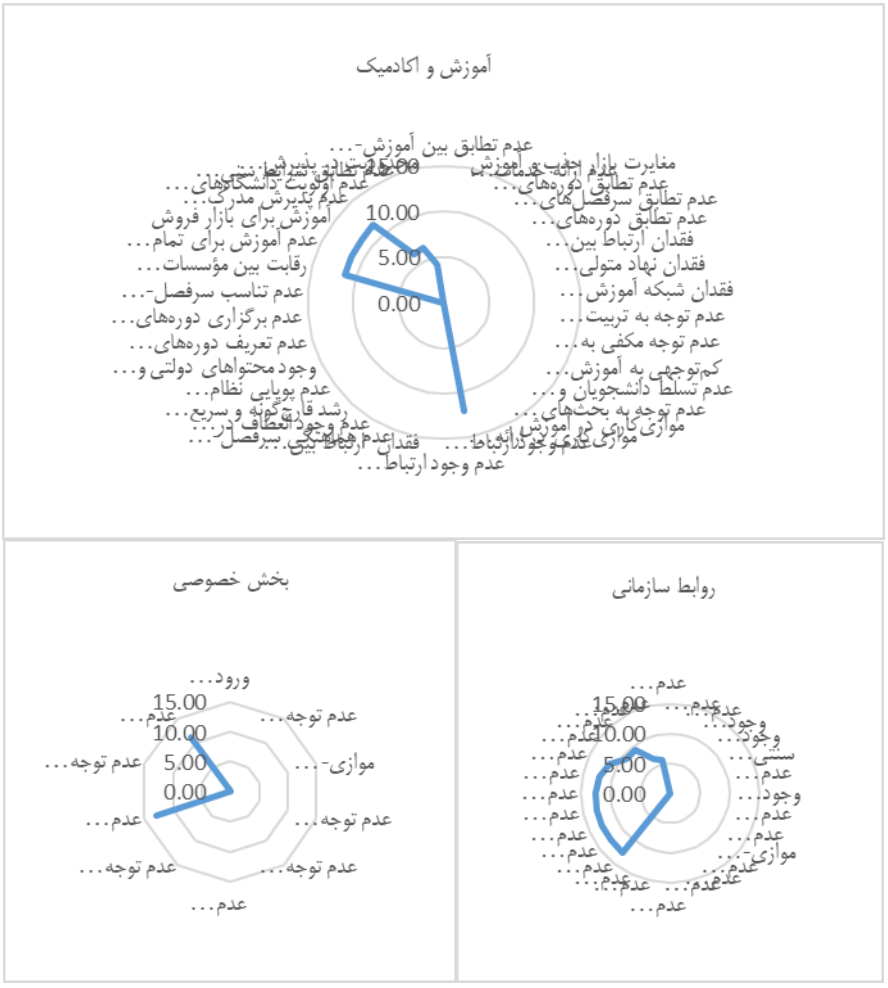

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

شکل ۲. نمایش راداری حوزه‌های موضوعی مشکلات-بازیگران

بحث و نتیجه‌گیری

برپایه هدف مقاله مبنی بر اولویت‌بندی مشکلات فرایند نظام جامع آموزش گردشگری کشور در زمینه کارآفرینی، در این پژوهش با ردیابی مشکلات بین بازیگران از طریق مصاحبه با کارشناسان، بیانیه مشکلات تدوین و ۵ حوزه موضوعی مشکلات و بیان‌کنندگان آن به‌عنوان ورودی‌های مرحله تحلیل شبکه به کار برده شده است. بر این مبنا شبکه حوزه موضوعی مشکلات-بازیگران ترسیم گردید. نتایج شبکه حاکی از آن است که بخش آکادمیک با درجه بالایی از ورودی وزن‌دار، دارای مهم‌ترین مشکلات از دیدگاه بازیگران می‌باشد. در این میان، عدم تطابق بین آموزش‌های آکادمیک و اجرا در حوزه گردشگری، مغایرت بازار جذب و آموزش، عدم ارائه خدمات آموزشی متناسب با نیازهای منطقه، عدم تطابق دوره‌های میراث با بازار واقعی، عدم تطابق سرفصل‌های آموزشی با استانداردهای بین‌المللی و فقدان ارتباط بین دانشگاه‌های درگیر در حوزه گردشگری، مهم‌ترین مشکلات این حوزه محسوب می‌شوند. این موارد با پژوهش Kim & Jeongb (2018) مبنی بر روش‌های تدریس با تأکید بر یادگیری فعال و تجربی، آموزش تنوع، بین‌المللی‌سازی و تجربه صنعت، هم‌پوشانی دارد.

چهار حوزه موضوعی دیگر مشکلات شامل روابط سازمانی، نگاه سیستمی، بخش خصوصی و زیرساخت، در درجه بعدی اولویت قرار گرفته‌اند. برخی از مشکلات بیان شده توسط بازیگران در این فرایند در حوزه موضوعی روابط سازمانی شامل مواردی نظیر عدم ایفای نقش حامی در زمینه گردشگری، عدم کنترل لابی‌گری و عدم هماهنگی بین سازمان‌ها بیشترین امتیاز را به خود اختصاص داده‌اند. این موارد با پژوهش Zeng (2021) مبنی بر نیاز به همکاری مدارس و شرکت‌ها جهت آموزش نوآوری و کارآفرینی در دانشکده‌ها و دانشگاه‌های گردشگری، هم‌راستا است. ورود میراث به همه جنبه‌های گردشگری برای

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

درآمد بیشتر، عدم توجه مدیریت کلان به بسترسازی ورود گردشگر و موازی‌کاری و رقابت ناعادلانه با بخش خصوصی بزرگترین مشکلات در حوزه بخش خصوصی محسوب می‌شوند. Bapiri et al (2021) مشکلات ساختاری؛ ضعف‌های مدیریتی؛ کمبودهای محتوایی و نارسایی‌های آموزشی را به‌عنوان آسیب-های آموزش‌های کوتاه‌مدت گردشگری کشور در وزارت میراث بیان نموده‌اند که با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارد. همچنین عدم وجود نگاه سیستمی در حل مشکلات گردشگری، عدم توجه به بازاریابی توسط سیستم مدیریت کلان و موازی‌کاری سازمآن‌های زیرمجموعه میراث، مهم‌ترین مشکلات حوزه نگاه سیستمی محسوب می‌گردند. Omidi et al (2019) الگوی آموزش کارآفرینی را شامل ارتباط با بازار کار، تعامل با مراکز علمی، دسترسی به مراکز آموزش کارآفرینی و وجود کارگروهی در آموزش بیان نمودند. مواردی که مطابق با یافته‌های پژوهش حاضر در فرایند نظام جامع آموزش گردشگری کشور به چشم نمی‌خورد. درنهایت، مشکلاتی نظیر آلودگی هوا و ایجاد کوبش در خاک، عدم استفاده از شبکه‌های مجازی برای جذب گردشگر و عدم استفاده از شبکه‌های ارتباطی برای تولید محتوای تبلیغاتی برای جذب گردشگر سلامت نیز جزء اولویت‌های مشکلات حوزه زیرساخت محسوب می‌شوند. این امر با پژوهش Alaa et al (2019) مبنی بر نیاز به متغیرهای زیرساخت؛ عوامل اقتصادی کلان؛ ارزش‌ها و نگرش‌های اجتماعی و نهایتاً؛ کیفیت مدیریت دولتی به‌عنوان عوامل محیطی اثرگذار بر دانشگاه کارآفرین در حوزه گردشگری، هم‌راستا است.

در مجموع فرایند نظام جامع آموزش گردشگری کشور در زمینه کارآفرینی در بیشتر ابعاد با مشکل مواجه است. از نظر آموزشی باید از فرایندها و شیوه‌های سنتی و معلم‌محور، به سمت مدل‌های آموزشی همکارانه و تربیت افرادی با روحیه حل مسئله حرکت نمود. بازنگری دوره‌ها، سرفصل‌ها و منابع آموزشی باید مطابق با نیازهای بازار کار، وزارت میراث، مزیت رقابتی شهرهای ایران و دعوت از متخصصان در عرصه گردشگری جهت تنظیم برنامه‌ها صورت گیرد. به نظر می‌رسد بخش دولتی فاقد انگیزه، تخصص و منابع لازم برای مدیریت اثربخش فرایند نظام جامع آموزش گردشگری کشور است. ازاین‌رو توصیه می‌شود این وظایف به بخش خصوصی یا انجمن‌های خصوصی آموزشی در این بخش واگذار گردد. اعزام فعالان گردشگری به کشورهای موفق جهت آشنایی با نظام گردشگری و دعوت از کارشناسان کشورهای گردشگرپذیر جهت بررسی پتانسیل‌های آموزشی، برای ارتباطات آموزشی، مؤثر است. وجود کانون هماهنگی جامع آموزش گردشگری که نیاز تمام بازیگران این بخش در دو طرف عرضه و تقاضا را تأمین کند و مدیریت اطلاعات و ارزیابی و نظارت یکپارچه را میسر سازد، ضروری است. پرهیز از رفتارهای سلیقه‌ای و جزیره‌ای جهت جلوگیری از موازی‌کاری در ارائه آموزش‌های مهارتی، ضروری است. بر این مبنا باید یک برنامه اجرایی کل‌نگر، هدفمند و بلندمدت برای نظام جامع آموزش گردشگری تدوین شود که در آن وضعیت مطلوب فرایند آموزش گردشگری در کشور ترسیم گردد. به این منظور نیازمند یک رویکرد

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

سیستماتیک و بررسی بیشتر خرده‌سیستم‌های تشکیل‌دهنده نظام آموزش گردشگری هستیم تا با ایجاد شورای ملی آموزش متشکل از همه نهادها بر مشکلات فائق آییم.

همچنین پژوهش حاضر نظیر سایر فعالیت‌های پژوهشی با محدودیت‌هایی نظیر در دسترس نبودن آمار صحیح از سازمآن‌های نظام جامع آموزش گردشگری ایران، دشواری دسترسی به برخی اعضای نمونه ناشی از مشغله کاری زیاد و دشواری اجماع به علت وجود بازیگران با تعارض منافع شدید، روبه‌رو بوده است. توصیه می‌شود که سایر پژوهشگران در پژوهش‌های آتی هر یک از بخش‌ها یا مؤلفه‌های اصلی نظام جامع آموزش گردشگری ایران نظیر محتوای آموزشی، شیوه‌های تدریس، شیوه‌های ارزشیابی و غیره را به طور مستقل مطالعه کنند. مطالعات ارزیابی طولی برای ارزیابی مسیرهای طی شده توسط فارغ-التحصیلانی که در پایان تحصیلات گردشگری کارآفرینانه بوده‌اند مورد نیاز است. آیا آن‌ها تفاوتی ایجاد می‌کنند؟ آیا آن‌ها استراتژی‌های اخلاقی را در کسب‌وکار و مقصد خود اجرا می‌کنند؟ آیا این استراتژی‌ها توسط سایر بازیگران، ارزشمند و متحول‌کننده شناخته می‌شوند؟

تعارض منافع/حمایت مالی

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان «بازطراحی آینده‌نگارانه فرایند نظام جامع آموزش گردشگری ایران با تأکید بر رویکرد کارآفرینی» در دانشگاه علامه طباطبائی تهران است. این پژوهش بدون حمایت مالی انجام شده و با منافع هیچ ارگان و سازمانی در تعارض نیست.

تشکر و قدردانی

از کارشناسان بزرگوار اعم از اساتید محترم، کارشناسان گروه آموزشی، رؤسا و اعضای محترم اتحادیه‌ها و انجمن‌های گردشگری، صاحبان کسب‌وکارهای حوزه گردشگری و... که وقت ارزشمندشان را جهت تکمیل پرسشنامه اختصاص دادند و همکاری نمودند، صمیمانه سپاسگزاریم.

منابع

- Abbaszadegan, M, & Turkzadeh, J. (2004), *educational needs assessment in organizations*, Tehran: Publishing company. [In Persian]
- Alaa, E, Hatami, J, Ahmadi, A & Aghajani, H.A. (2019). Explanation of the environmental factors affecting the entrepreneurial university in the field of tourism. *Tourism Planning and Development, 8 (31)*, 163-179. [In Persian]
- Aquino, J. (2022). Teaching wildlife tourism management: reflections on culture, nature, and wildlife,
- *Journal of Teaching in Travel & Tourism, 22(1)*, 68-89, DOI: 10.1080/15313220.2021.2016553

[Downloaded from journaliea.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

- Ayeh, J.K. Bondzi-Simpson, A & Grace Baah, N. (2022). Predicting Students' Response to
- Entrepreneurship in Hospitality and Tourism Education: An Application of the Theory of Planned
- Behavior, *Journal of Hospitality & Tourism Education*, doi: 10.1080/10963758.2022.2056469.
- Bahmani, N. (2013). *Identifying the content and teaching method of entrepreneurship with the aim*
- *of strengthening the entrepreneurial attitude in primary school students*, master's thesis, Faculty
- of Entrepreneurship, University of Tehran. [In Persian]
- Bapiri, J, Shafiei, Z, Mohammadian Mahmoudjig, N, Soltani Horand, A & Haji Ahmadi Farmahini,
- T, (2021). Pathology of short-term tourism education system Iran from the perspective of
- stakeholders. *Tourism and Development, 10(4),* 73-88. [In Persian]
- Barati, H & Jalili, H (2022). Pathology of the Staff Training Management System in Government
- Organizations and Institutions (case study: South Khorasan province), *Managing Education in*
- *Organizations, 11(4),* 181-202. [In Persian]
- Boubker, O., Arroud, M., & Ouajdouni, A. (2021). Entrepreneurship education versus anagement
- students' entrepreneurial intentions. A PLS-SEM approach. *The International Journal of*
- *Management Education*, *19(1)*, 100450. https://doi.org/10.1016/j.ijme.2020.100450.
- Cunha, C., Kastenholz, E., & Carneiro, M. J. (2020). Entrepreneurs in Rural tourism: Do lifestyle
- motivations contribute to management practices that enhance sustainable entrepreneurial
- ecosystems? *Journal of Hospitality and Tourism Management*, *44*, 215–226.
- Document on the fundamental transformation of education and upbringing, (2011). Secretariat of
- the Supreme Council of Cultural Revolution, Ministry of Education, Supreme Council of
- Education. [In Persian]
- European Commission. (2020). Social enterprises and their ecosystems In Europe. Available at
- http:// ec. europa. eu/ social/easi. Accessed 22 Aug 2021.
- Fayolle A. (2009). *Entrepreneurship Education in Europe: Trends and Challenges*. OECD LEED

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

- Programme. Universities, innovation and entrepreneurship: good practice workshop. Retrieved on
- February 6.
- Giangreco, A., Carugati, A., Sebastiano, A., & Della Bella, D. (2010). Trainees' reactions to
- training: Shaping groups and courses for happier Trainees. *The International Journal of Human*
- *ResourceManagement, 21*, 2468-2487.
- Global Entrepreneurship Monitor (2019-2020/2020-2021/2021-2022).
- Gundry, L. K., Ofstein, L. F., & Kickul, J. R. (2014). Seeing around corners: how creativity skills
- in entrepreneurship education influence innovation in business. *Int. J. Manag. Educ. 12*, 529–538.
- Hayes, S, Tucker, H & Golding, C. (2020). Exploring 'deep learning' during an international
- tourism field school, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education, 26*, 100-229.
- 17. Heaney, Michael T. (2014). *Intro to Social Network Computing with R*, University of Michigan.
- Hjalger. (2003). *In article Tourism Education and Edu-tourism Development*: Sustainable Tourism
- Development Perspective in Education, P 33-34.
- Hogan, B. (2007). *Using Information Networks to Study Social Behavior: An Appraisal*, Oxford
- Internet Institute: IEEE.
- Jennings, G. Scantlebury, M., & Wolfe, K. (2009). Tertiary travel and tourism education: Using
- action research cycles to provide information on pedagogical applications associated with
- reflexivity, team-based learning, and communities of practice. *Journal of Teaching in Travel &*
- *Tourism, 9*, 193-215.
- Jones, S.M. Bouffard, S.M. & Weissbourd, R. (2013). Educators' social and emotional skills vital
- to learning, *Phi Delta Kappan, 94 (8)*, 62-65.
- Kaufman, R & Herman, J. (1991). *Strategic Planning in Education: Rethinking. Restructuring,*
- *Revitalizing*, Technomic Pub Co, P 330.

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

- Khodaei, Z & kalantari KhalilAbad, H. (2012), Tourism development with an emphasis on the role
- Manpower Training, *Urban Management Studies Quarterly, 4 (12)*, 47-59. [In Persian]
- Kim, HJJ & Jeongb, M. (2018). Research on hospitality and tourism education: Now and future,
- *Tourism Management Perspectives, 25*, 119-122.
- Küçükaltan, D. (2009). Genel bir yaklaşımla girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, 4(1)*,
- 21-28.
- Lambert, C. G., & Rennie, A. E. W. (2021). Experiences from COVID-19 and Emergency Remote
- Teaching for Entrepreneurship Education in Engineering Programmes. *EDUCSCI 11,282*. doi:
- 10.3390/EDUCSCI11060282
- Liu, C, Horng, JS Chou, SF & Huang, YC, (2017). Analysis of tourism and hospitality
- sustainability education with co-competition creativity course planning. *Journal of Hospitality*,
- *Leisure, Sports and Tourism Education*, *21*, 88–100.
- Luen, W, K. (2008). *Curriculum gaps in business education*: a case study of stakholders
- perception.
- Luu, T.T., (2017). CSR and organizational citizenship behavior for the environment in
- hotelindustry: the moderating roles of corporate entrepreneurship and employee attach-ment style.
- *Int. J. Contemp Hosp. Manage*. *29 (11)*, 2867–2900.
- Marasini, S. (2018). *TM 333*: Entrepreneurship in Travel & Tourism, Tourism Academics.
- Maxwell, J. (1992). Understanding and Validity in Qualitative Research, *Harvard Educational*
- *Review, 62(3),* 279-300.
- Montessori, C. (2006). *The entrepreneurship high scholl challenge*, Northern Kentucky
- University`s fifth third bank entrepreneurship institute.
- National Curriculum Document, (2012). Ministry of Education. [In Persian]
- National Program and Budget Organization, (2017). The Law of the Sixth Five-Year Plan for
- Economic, Social and Cultural Development of the Islamic Republic of Iran and the Law of
- Permanent Decrees of the Country's Development Programs, Tehran: Documents,

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

- Documents and Publications Center. [In Persian]
- 35. Ndou, V, Mele, G & Del Vecchio, P. (2019). Entrepreneurship education in tourism: An
- investigation among European Universities, *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism*
- *Education, 25*, 100-175.
- 36. Norouzzadeh, R, & Moghdisi, J. (2010). Educational policy making and planning in Iran with
- emphasis on the fourth program of economic, social and cultural development, *Journal of Higher*
- *Education, 3(11)*, 39-62. [In Persian]
- 37. Nourabadi, S., Mosapour, N., Aliasgari, M., & Hoseinnejhad, G. (2015). Evaluating the Quality of
- interdisciplinary Curricula of in Iranian Higher Education Humanities. *Theory & Practice in*
- *Curriculum, 4(2)*, 55–84.
- 38. Omidi, J, Hashemi, S. A, Qaltash, A, & Mashinchi, A, (2019). Designing a curriculum model for
- entrepreneurship education for first year high school students, *Journal of Theory and Practice in*
- *Curriculum, 7 (14)*, 34-50. [In Persian]
- 39. Riley, M, Ladkin, A & Szivas, E (2002). *Tourism Employment: Analysis and Planning*, Channel
- View Publications, Sydney.
- 40. Sándorová, Z, Repáňová, T, Palenčíková, Z & Beták, N. (2020). Design thinking - A revolutionary
- new approach in tourism education? *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*,
- *26*, 100- 238.
- 41. Solvoll, S., Alsos, G. A., & Bulanova, O. (2015). Tourism entrepreneurship – Review and future
- directions". *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 15(1)*, 120–137.
- 42. Tiberiu Albulescu, T. A. & Tămăşilă, M. (2013). The impact of FDI on entrepreneurship in the
- European Countries, *Social and Behavioral Sciences*, 124, 219 – 228.
- 43. Viry, G, (2017). *Social Network Analysis: Mapping and exploring the network society*, University
- of Edinburgh.
- 44. Yaqoubi Najafabadi, A, (2010). Vocational and technical education and entrepreneurship, *Roshd*
- *Technical and Vocational Education Monthly, 6*, 49-54. [In Persian]

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]

- 45. Yıldırım, F., Trout, I. Y., & Hartzell, S. (2019). How Are Entrepreneurial Intentions Affected by
- Emotional Intelligence and Creativity? *Periodica Polytechnica: Social & Management Sciences*,
- *27(1*), 59–65.
- 46. Zeng, X (2021). “Proceedings of the 2021 4th International Conference on Humanities Education
- and Social Sciences (ICHESS 2021)”, *Advances in Social Science, Education and Humanities*
- *Research*, https://doi.org/10.2991/assehr.k.211220.234
- 47. Zhou, J, Qi, J, & Shi, X. (2022). The Innovation of Entrepreneurship Education for Intangible
- Cultural Heritage Inheritance from the Perspective of Entrepreneurial Psychology. *Front. Psychol.*
- *13*, 721219. doi: 10.3389/fpsyg.2022.721219

[Downloaded from journalieaa.ir on 2026-11-23]

[DOI: 10.61186/meo.12.3.149]